

Herbert Bednorz

Katecheza dorosłych w diecezji katowickiej

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 13, 19-24

1980

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BP HERBERT BEDNORZ

KATECHEZA DOROSŁYCH W DIECEZJI KATOWICKIEJ

POCZĄTKI KATECHEZY DOROSŁYCH W DIECEZJI KATOWICKIEJ

W diecezji katowickiej już od czasu Soboru Watykańskiego II mówiło się o katechizacji dorosłych, a w latach siedemdziesiątych duszpasterze podjęli próby zrealizowania jej w parafiach¹. Chodziło nam najpierw o katechezę dorosłych, stosowaną może nawet trochę nieudolnie, bez ustalonego planu i dokładnie wypracowanych metod katechetycznych, ale wprowadzaną w coraz większej liczbie parafii, w niedużych grupach, w których można rozwijać szczery i swobodny dialog. Zakładaliśmy, że ma ona być dla wszystkich łatwo zrozumiała, tak aby uczestnicy mogli się w nią włączać, a głębsze zrozumienie, przemyślenie i przedyskutowanie prawd wiary stało się podstawą do zabrania przez nich głosu na temat problemów katolickiej rodziny w parafii, a nawet diecezji. Było to **tym** bardziej ważne i doniosłe, że katolicy, którzy przez dłuższy czas angażowali się w katechezę dorosłych, mogli potem włączyć się w przygotowanie do Pierwszego Synodu Diecezji Katowickiej. Gdybyśmy postąpili inaczej i rozpoczęli od zapoznawania dorosłych katolików z teologią, zwłaszcza nową teologią, musielibyśmy się ograniczyć do nielicznych grup. Tymczasem w czasie wizytacji niejednokrotnie spotykałem się z prośbami, zwłaszcza młodych rodziców, którzy podkreślali, że chcą się dokształcać w poznawaniu prawd wiary i zasad moralnych, ponieważ potrzeba dokształcania religijnego, podobnie jak to ma miejsce we wszystkich innych dziedzinach życia, jest głęboko odczuwaną koniecznością. Podobne głosy dochodziły do nas ze strony rad duszpasterskich i duchowieństwa spotykającego się na konferencjach rejonowych i dekanalnych.

Podjęliśmy wówczas myśl o odnowieniu katechez w ten sposób, aby na pierwszym miejscu nie stawiać samych dzieci i młodzieży, ale **aby** zwrócić się do dorosłych i dojrzałych katolików, w których rękach leży katolickie wychowanie młodego pokolenia. W myśl zasadniczej linii, która uwydatnia się w Kościele po Soborze Watykańskim II, postanowiliśmy nie tylko przez dzieci trafiać do rodziców, ale przez dorosłych wpływać na dzieci. Tak postępując unikamy niebezpieczeństwa infantylnego tylko przedstawiania spraw wiary i życia religijnego, a podejmujemy problemy rozwijające się we współczesnym świecie i nurtujące również i naszych wiernych, którzy nie z wszystkimi trudnymi i zawiłymi zagadnieniami życia religijnego i moralnego potrafią sobie dać radę. Do tej pory przyzwyczajeni byli do przyjmowania dyrektyw od góry, **nie** wysuwali sami swoich rozlicznych, codziennych kłopotów. Dzisiejsze ży-

¹ Por. H. B e d n o r z, *Katecheza dorosłych*, SSHT 5 ((1972) 5 nn.

cie niesie ze sobą coraz więcej, coraz bardziej skomplikowanych spraw, dotyczących środowisk katolickich we wszystkich dziedzinach, których rozwiązanie w świetle wiary powinni znaleźć w ramach dobrze prowadzonej katechezy dorosłych.

Spodziewaliśmy się, że dorośli katolicy, którzy z tej katechezy wyniosą wiele wiadomości i przemyśleń problemów życiowych, będą w przyszłości stanowić bardzo dobrą i dojrzałą pomoc dla duszpasterzy. Będą potrafili zabierać głos w kręgu znajomych, w środowisku pracy, będą umieli mówić swobodnie o sprawach wiary nawet z ludźmi oddalonymi od Kościoła. Będą mogli przekonywać rzeczowo i mądrze, jak wiara podbudowuje codzienne ich życie i pomaga rozwiązywać ciężkie niejednokrotnie problemy. W ten sposób powstaną serdecznie współpracujące wspólnoty parafialne, które zaznaczają się w życiu całej diecezji i będą umiały współdziałać z innymi.

RÓŻNE RODZAJE KATECHEZY DOROSŁYCH

Wszyscy uświadomiamy sobie wielką potrzebę katechezy dorosłych we współczesnym życiu katolickim. Jest ona bardzo na czasie w każdej parafii. Istnieje najpierw katecheza dorosłych okazjna, a potem także systematyczna katecheza dorosłych, zorganizowana na stałe w dobrze przemyślanym, ustalonym i zaplanowanym na cały rok zwartym cyklu.

Katechezę okazjną realizujemy przy różnych nasuwających się w życiu okazjach. Należy do niej nauka przed chrztem dziecka — zazwyczaj dwie lub trzy godziny, na które duszpasterz zaprasza rodziców i chrzestnych, gdy przychodzą do kancelarii zgłosić chrzest dziecka/Dlatego właśnie wprowadziliśmy praktykę zgłaszania chrztu dziecka, najlepiej przez ojca. Wtedy duszpasterz może się umówić na katechezę dorosłych, mającą objaśnić znaczenie sakramentu i ceremonii chrzcielnej. Do katechezy okazyjnej należy także zaliczyć naukę przedślubną. Na tym odcinku duszpasterskim zauważamy wielki rozwój i postęp. Nauka przedślubna nie ogranicza się, jak to dawniej było, do jednej tylko nauki, ale obejmuje cykl wykładów mających młodych ludzi wprowadzić w różne trudne i ważne problemy życia małżeńskiego i rodzinnego z wychowaniem dzieci łącznie. Jest to bardzo doniosłe i istotne zagadnienie. W tej sprawie otrzymałem list od ks. prof. W. Piwowarskiego, który podkreśla wielkie braki w przygotowaniu do małżeństwa ludzi młodych i uważa, że ten rodzaj katechezy należałoby jeszcze rozbudować, by doprowadzić do bardziej odpowiedzialnego zawierania małżeństw. To będziemy brali pod uwagę.

Nie zapominamy jednak, że większe znaczenie ma systematyczna katecheza dorosłych, mająca głębszy wpływ na urobienie życia duchowego wiernych. Takiej katechezy domaga się I Synod Diecezji Katowickiej (1 I 1972 — 23 XI 1975)², którego świeccy członkowie przeszli w części przez kurs katechezy dla dorosłych, gdzie nauczyli się wszczynać dialog między sobą i z duszpasterzem, a potem zdobywali się na dialog na posiedzeniach synodalnych. Od tego czasu zauważa się w tym względzie wysiłek we wszystkich parafiach. Wyrasta z niego większe zainteresowanie katolików świeckich sprawami Kościoła, nauczaniem religii i moralności chrześcijańskiej, dzięki czemu umieją się potem dzielić z innymi

² *Wiara, Modlitwa i Życie w Kościele Katowickim, Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej*, III, 3.2, Katowice — Rzym 1976 (= *Uchwały Synodu*).

tym, co im się stało bliskie i cenne w ich własnym życiu. W rezultacie wieloletniej, wytrwałej pracy wyłoniło się pięć grup w ramach katechezy dorosłych: dla rodziców dzieci przedszkolnych, dla rodziców klas pierwszych, dla rodziców dzieci klas drugich, dla starszych małżeństw i grupa ogólna. Wyliczone grupy były tworzone najpierw w niektórych parafiach, a potem, gdy okazało się, że świeccy katolicy chętnie w nich uczestniczą i współpracują ze swoim duszpasterzem, zostały wprowadzone obowiązkowo we wszystkich parafiach.

Ta praca, z której można uzyskać rzetelne korzyści dla całego Kościoła, nadal coraz bardziej się rozwija. W czasie ostatniej wizytacji w Wodzisławiu stwierdziłem istnienie kilkunastu grup katechezy dorosłych dla rodziców wszystkich klas szkolnych, na której porusza się tematykę najbardziej rodziców interesującą, np. o wychowaniu dzieci lub młodzieży. To wielkie osiągnięcie, wskazujące na to, że katecheza dorosłych stała się miłym przeżyciem dla wszystkich i dlatego chętnie na nią przychodzą. Ponadto w tejsze parafii kilka razy do roku zbiera się grupa rodziców ministrantów, istnieje też grupa starszych ministrantów, która staje się coraz liczniejsza. Obie są bardzo ważne, bo z ministrantów wywodzą się liczni nasi kapłani, wychowani przez katolickich rodziców i przez duszpasterzy, którzy grupie ministrantów poświęcają wiele czasu i starań. Dobrze prowadzona grupa staje się kolebką nowych powołań kapłańskich i zakonnych, na czym nam zawsze najwięcej zależy³.

W większych parafiach miejskich powinna istnieć osobna katechizacja młodzieży pracującej i uczącej się aż do młodzieży akademickiej włącznie, przy czym należy pamiętać, że z tej grupy wyjdzie w przyszłości elita inteligencji katolickiej. W tych grupach wielu uczestników zmagają się z najróżniejszymi trudnościami światopoglądowymi na skutek konfrontacji zasad wiary i moralności chrześcijańskiej z konkretnym życiem, w którym, zwłaszcza w środowisku miejskim zaznacza się nurt ateistyczny. Młodzi odczuwają pewne trudności w zetknięciu z ateizmem, a także z bardzo rozpowszechnionym materializmem praktycznym, który znajduje swój główny wyraz w konsumpcyjnej postawie człowieka. Te trudności i problemy życiowe trzeba jak najszerzej uwzględniać w katechezie, zajmując jednak jak najbardziej otwartą postawę wobec tych zagadnień, które dzisiejsze społeczeństwa szczególnie nękają i bolą, niosąc również pomoc i pociechę, do której Kościół jest powołany.

CELE I METODY KATECHEZY DOROSŁYCH

Śmiało możemy powiedzieć, że katecheza dorosłych jest w czasach obecnych jednym z najważniejszych i najbardziej doniosłych trendów w życiu Kościoła. Prowadzimy ją w diecezji od lat kilkunastu, ale stale trzeba ją dalej rzetelnie pogłębiać i ożywiać, aby mogła osiągnąć swój cel i końcowy rezultat, którym jest spontaniczna działalność apostołska świeckich katolików i zdolność do dialogu ze światem, wpływająca z wewnętrznej potrzeby człowieka, a nie z odgórnych tylko nakazów. Można to osiągnąć: jedynie na drodze długotrwałych wysiłków, tak by katecheza dorosłych możliwie aktywnie budziła świadomość katolicką z wiary płynącą i uczyła dorosłych wiernych poprawnie myśleć i mówić o sprawach wiary. Nie będzie to tylko czysto rozumowe oddziaływanie, ale objęcie swym wpływem całego człowieka, by stał się zdolnym do

³ *Uchwały Synodu, VI, 2.5.*

solidnej pracy nad sobą, do życia religijnego i moralnego we wszystkich sytuacjach, także najtrudniejszych. Wtedy dopiero możemy mówić o konfrontacji nauki katolickiej z doświadczeniem życiowym świeckich dorosłych katolików, co jest podstawą do żywego dialogu między sobą i ze światem. Cały ten proces ma swój początek w ramach dobrze postawionej katechezy dorosłych. Toteż można wysunąć twierdzenie, że los chrześcijaństwa na Śląsku dzisiaj zależy w dużym i istotnym stopniu od pogłębionej i systematycznie prowadzonej katechezy dorosłych.

Problemem, który trzeba dobrze przemyśleć i poważnie rozważyć jest również rozbudowa katechezy dorosłych. Najlepiej rozwija się i jest w terenie rozumiana katecheza dla młodych rodziców. Duszpasterz spotyka się z nimi systematycznie, gdy przychodzą na naukę religii z przedszkolnymi dziećmi lub z dziećmi przygotowującymi się do pierwszej spowiedzi i Komunii św. Rodzice najpierw uczestniczą w nauczaniu dzieci, które katechetka prowadzi w ich obecności, a potem mają krótkie spotkanie z kapłanem, który metodą dialogową pogłębia z nimi temat lekcji i dostosowuje go do mentalności dorosłych. Młodzi ojcowie i matki chętnie uczestniczą w takich spotkaniach i sami także wysuwają problemy religijne lub moralne, które najbardziej ich interesują lub niepokoją, aby razem z kapłanem szukać ich rozwiązania. Przy tej okazji mogą się przekonać, jakie korzyści daje katecheza dorosłych, żywo przeprowadzona i poruszająca tematy w ich życiu aktualne. Doświadczeni duszpasterze urządzają często katechezę także dla rodziców innych roczników dzieci i przerabiają z nimi różne tematy, najczęściej te same, które omawia się z dziećmi na lekcji religii⁴.

Zdarzają się oczywiście również spotkania nieudane, gdy katecheza zamiast odbywać się w atmosferze szczerzej swobody i prawdziwej wolności, prowadzona jest metodą suchej, a może nawet nieciekawej lekcji, podczas której duszpasterz traktuje dorosłych wiernych jak uczniów. Starsi księża mają czasem trudność z przyznawaniem dorosłym laikom katolickim swobody zabierania głosu w szczerym dialogu, bo są przyzwyczajeni do monologu, co jest podstawowym błędem, którego należy unikać. W czasie wizytacji byłem świadkiem takich nieudanych katechez, nie biorących pod uwagę, że dojrzałe ludzie nie chcą być tylko pasywnymi słuchaczami wykładu, ale pragną się włączyć w omawianie tematu. Z drugiej strony wyczuwają to niektóre katechetki świeckie, które dobrze sobie dają radę z katechezą dorosłych. Spotykałem się z tym w czasie wizytacji, np. w Bojszowach, gdzie katechetka świecka tak wprowadziła w treść spotkania, że uczestnicy łatwo potrafili się aktywnie włączyć w żywy dialog. Takie katechetki trzeba wykorzystywać w pracy z grupami dorosłych.

Jakie więc czynniki decydują o powodzeniu lub nieudaniu się katechezy dorosłych? Wymienimy tu najpierw tematykę odpowiednio dobraną do poziomu wiadomości religijnych, jakie wierni wnieśli z nauki religii w latach dziecięcych i młodzieńczych i do trudności jakie mogą mieć w sprawach wiary. Tematyka ta musi być ujęta egzystencjalnie, tak by nawiązywała do doświadczenia uczestników katechezy, by ich interesowała. Będą to więc problemy życiowe, aktualne w życiu współczesnych ludzi, będzie się więc także mówiło o technice, o sporcie, o telewizji, o różnych problemach życia rodzinnego, np. o planowaniu rodziny itd.

⁴ *Uchwały Synodu, III, 7.1, ad 1).*

Bardzo ważnym i istotnym czynnikiem decydującym o powodzeniu katechezy dorosłych jest metoda dialogu, coraz powszechniej stosowana najpierw w katechizacji młodzieży, a potem w nauczaniu dojrzałych katolików, a następnie dobre rozplanowanie katechezy⁵. Rozpoczynamy ją od krótkiego, 15 minutowego wprowadzenia do dialogu, w którym kapłan lub ktoś inny odpowiednio przygotowany, wysunie dany problem i omówi go, ale potem dopuści, a nawet zachęci do zabierania głosu wszystkim obecnych. Na zakończenie prowadzący dokona syntezy i przedstawi wyniki, do których wszyscy razem doszli szukając rozwiązania przedstawionego problemu. Nabierze on w ten sposób plastyczności żywej prawdy, łatwej do zapamiętania i zobowiązującej w życiu. Na taką katechezę świeccy katolicy chętnie przyjdą, bo mogą dzięki niej aktywnie uczestniczyć w szczerzej i serdeczniej atmosferze, która niesie zadowolenie i daje radość. Tak duszpasterz, jak i świeccy katolicy mogą się na takiej katechezie wiele nauczyć i wzajemnie ubogacić, dzięki czemu nawiąże się między nimi żywa wspólnota i poczucie wspólnej odpowiedzialności za rozwój Kościoła i jego misji apostołskiej.

Katecheza dorosłych odbywa się zazwyczaj co dwa tygodnie, wysuwa się jednak sugestie, by stosować się do pory roku i by w okresie jesiennozimowym wprowadzać spotkania cotygodniowe. Będzie to zależało od znajomości parafii, jaką mają duszpasterze, a także od atrakcyjności katechez. Katechezy ciekawe, żywo i w miłej atmosferze przeprowadzane, na pewno będą świeckich katolików przyciągały.

PERSPEKTYWY ROZWOJU KATECHEZY DOROSŁYCH

Pierwsze kroki w zakresie katechizacji dorosłych zostały już w diecezji zrobione. Aby mogła ona jednak odegrać pierwszorzędną rolę w kształtowaniu wiary naszych katolików świeckich, czeka nas jeszcze ogrom rzetelnej i długotrwałej pracy. Nie możemy przy tym oprzeć się wyłącznie na doświadczeniach obcych, gdyż zostały one wypracowane dla środowisk zupełnie inaczej się rozwijających niż to ma miejsce w naszej diecezji i w naszym kraju. Musimy sobie zatem sami dopracować odpowiednie metody. Wychodzimy z już prowadzonej katechezy dorosłych katolików i szukamy dla niej nowych, coraz lepszych i skuteczniejszych metod. Jako jedno z najważniejszych zadań uważamy rozwinięcie katechezy rodzinnej, która stanowi prawdziwą sztukę. Katecheza dorosłych ma tu ogromną rolę do spełnienia. Metoda dialogu, którą przyswoją sobie rodzice w czasie uczęszczania na katechezę, będzie mogła być przeniesiona również do rodziny, aby właśnie poprzez rozmowy z dziećmi mogli rodzice poznać nurtujące je problemy i z wszystkimi członkami rodziny próbować rozwiązywać współcześnie istotne zagadnienia. Katechizacja rodzinna powinna stać się jednym z ważniejszych zagadnień, jednym z przedmiotów omawianych na katechezie dorosłych i znaleźć również miejsce w dogłębnych opracowaniach specjalistów i naukowców.

Również duszpasterze i katechetki w katechezie parafialnej powinny wychodzić od najbardziej palących i istotnych zagadnień życia i odpowiadać na pytania i niepokoje, które dręczą wiernych. To właśnie stanie się podstawą do zaistnienia szczerzego i otwartego dialogu. Powinno się go organizować w jak największej ilości małych grup, które dostarczać

⁵ A. Exeler — D. Emeis, *Reflektierter Glaube, Perspektiven, Methoden und Modelle der theologischen Erwachsenenbildung*, Freiburg 1970, 141.

będą przeżyć wspólnocie katolickiej, dzięki temu, że panuje w nich duch prawdziwie chrześcijański, wzajemna gotowość niesienia sobie pomocy i szczerą Bożą radość. Duszpasterze muszą starać się, aby grupy te nie zamykały się w sobie, lecz stawały się coraz bardziej otwarte na potrzeby innych. To będzie stanowić o prawdziwym ożywieniu i pogłębieniu życia parafii, poczuciu żywej wspólnoty w jej ramach i spontanicznej dynamice apostołskiej.

Podkreślamy mocno znaczenie doświadczenia i praktyki w katechezie dorosłych. Trzeba jednak również przypomnieć konieczność przygotowania przez fachowców odpowiednich pomocy duszpasterskich i katechetycznych, opartych o już nabyte doświadczenia i szerzej rozwijających przede wszystkim metody dialogu. Wszystko to musi być również bardziej uwzględniane w kształceniu kleryków⁶ i doksztalcaniu duszpasterzy⁷, czemu mają również służyć materiały niniejszego sympozjum.

Tak więc dopiero celnie dobrane metody i dobrze opracowany plan pracy, dzięki któremu chcemy zbliżyć dorosłym katolikom problematykę życia religijnego i moralnego we współczesnym świecie, przyczyni się do podniesienia poziomu katechezy dorosłych i zapewni jej odpowiednie miejsce w życiu Kościoła.

DIE ERWACHSENENKATECHESE IN DER DIÖZESE KATOWICE

Zusammenfassung

Der Diözesanbischof dr Herbert Bednorz bespricht in seinem Inaugurationsreferat die Anfänge der Erwachsenenkatechese in der Diözese. Diese sind zur Basis der Beschlüsse der I. Diözesansynode geworden, da viele Lainteilnehmer der Synode aus der Erwachsenenkatechese sozusagen hervorgegangen sind. Heute sind in der Diözese verschiedene Arten der Katechese — von der okkasionellen zur systematischen — zu verzeichnen.

Die Methoden der Erwachsenenkatechese sind noch nicht voll ausgearbeitet, und es ist mitunter das Ziel dieses Symposiums dazu beizutragen sie weiter zu entwickeln. Dabei sollte man besonders die Form des Dialogs berücksichtigen. Man muss auch die ständige Weiterbildung der Priester in Betracht ziehen, denn — neben ihrem eifrigen Einsatz — ist sie ein wichtiges Element im Ausbau und Gelingen der Erwachsenenkatechese.

⁶ Uchwały Synodu, VII, 4.5.

⁷ Uchwały Synodu, VIII, 3.1.3.